

vrednostni sistemi, kriteriji in indikatorji, s katerimi bi lahko objektivneje razsojali ob dilemah, kaj so obči cilji, kako vrednotiti razlike med npr. republiški ali občinskimi vidiki, kje je mesto intuiciji itd. Perišić tudi razmišlja o časovnih horizontih, etapnosti v planiranju, o operacionalizaciji občih ciljev v prostorskem planiranju, kako v družbenih dogovorih uskladiti interese številnih interesentov in ob tem ohraniti demokratičnost sprejemanja in odločanja ter kako postopati z nelegalnimi posegi v prostor (črne gradnje). Ta del razmišljanj je nedvomno najbolj zanimivi del knjige. V njem odsevajo dileme, ki jih občuti večina jugoslovanskih prostorskih planerjev že leta in za katere še nismo uspeli poiskati zadovoljivih rešitev, kljub številnim intervencijam in razpravam.

Zelo zanimivi so tudi izvlečki iz nekaterih prostorskih planov, npr. za območje SR Srbije, obalnega območja Donave med Beogradom in bolgarsko mejo ali omrežja mest in naselij v Srbiji (posebej za Timoško krajino), ki so ilustrirani s številnimi grafičnimi prikazi. Posebej je treba opozoriti na izvirne planske metodološke dosežke pri planiranju območij s posebnim namenom; prikazani so na primeru rudarskega-energetskega-industrijskega kombinata Kolubara. Za slovenskega bralca so obravnavani primeri toliko bolj zanimivi, ker smo o njih veliko premalo informirani, čeprav gre za zelo obsežno in za jugoslovansko energetske oskrbo nadvse pomembno območje.

Perišićeva knjiga je poleg Mušičeve in Krstičeve že tretji zbornik člankov in razprav s področja prostorskega planiranja, ki je izšel v zadnjih desetih letih. Nastal je ob bogatih planerskih skušnjah in v tem je njegova največja vrednost; ob tem so ostali zapostavljeni svetovni dosežki in problemi na področju prostorskega planiranja. Delu tudi lahko poodčitamo, da ne upošteva slovenskih (kot običajno) in hrvatskih dosežkov, kjer so v zadnjem času vendarle skušali razrešiti nekatere dileme z novimi predpisi. Škoda tudi, da avtor ni bolj vestno navedel vire, bibliografijo in konkretne projekte, kar bi dalo delu večjo dokumentarno vrednost. Ne glede na to je Perišićeva knjiga koristen priručnik za vse jugoslovanske planerje in to toliko bolj, ker je pisana na preprost in umljiv način.

Igor Vrišer

Iz inozemske geografske književnosti

Geography in China (Geografija na Kitajskem), The Geographical Society of China, str. 1–222, Science Presse, Beijing, 1984

Navedeno delo je izdalo Geografsko društvo Kitajske ob svoji 75-letnici, kar je obnem sovpadalo s 25. mednarodnim geografskim kongresom (Pariz 1984). Tako je bila to tudi ugodna priložnost za predstavitev društva in njegovega dela svetovnemu geografskemu občestvu.

Knjigo sestavlja vrsta prispevkov različnih avtorjev o glavnih geografskih vejah, njihovem razvoju in dosežkih, nalogah in perspektivah. Uvod izpod peresa predsednika društva Huang Bingwei-a nas na kratko seznanja z najpomembnejšimi geografskimi organizacijami na Kitajskem, zadnje poglavje (Geografsko društvo Kitajske) pa podrobneje s samim društvom. Primerjava kitajskih razmer s slovenskimi seveda ni najbolj ustrezna, kljub vsemu pa je zanimiva. Na Kitajskem je v okvirih visokega izobraževanja 38 geografskih oddelkov s številčno zelo močnim učnim kadrom – na univerzi v Nanjingu in na Vzhodnokitajski univerzi jih je po preko sto. Kitajska akademija znanosti, njene podružnice po provincah in druge lokalne znanstvene ustanove imajo 13 geografskih institucij s povprečno 100 – 300 delavci. Največji med temi organizacijami je akademijski Geografski inštitut z okoli 600 uslužbenci.

Geografsko društvo Kitajske združuje okoli 10.000 članov v 28 podružnicah, s

sedežem na Geografskem inštitutu v Bejingu. Naloge in cilji društva so podobni našim. V okviru društva je deset komisij (za fizično, družbeno, ekonomsko geografijo, za geomorfologijo, hidrografijo, kemijsko geografijo, klimatologijo, zgodovinsko geografijo, svetovno geografijo, kartografijo), dve delovni komisiji (za geografsko vzgojo in za popularizacijo geografskega znanja) in trije sorodnih pridruženih društev (za glaciologijo, raziskovanje puščav in za apliciranje tehnike oddaljenega opazovanja). Društvo redno izdaja pet glasil: *Acta geographica sinica*, *Gospodarska geografija*, *Zbrana dela svetovne geografije*, *Zgodovinska geografija*, *Geografsko znanje* (poljudni mesečnik v 300.000 izvodih).

Ostalih petnajst prispevkov seznanja bralca s posameznimi vejami geografije, z njihovim razvojem in dosežki, tudi z aplikativnimi, ki so v kitajski geografiji čisto zelo pomembni. Prvih sedem prispevkov obravnava fizično geografijo: Pregled fizične geografije z geografijo prsti in biogeografijo, Geomorfološko preučevanje na Kitajskem, Napredek v kitajski klimatologiji, Pregled hidroloških raziskav, Kemijsko geografijo, Novosti iz preučevanja v glaciologiji, kriopedologiji in naravnih nesreč v gorah, Novejša preučevanja napredovanja puščav. Že ti naslovi povedo, da je fizična geografija, tako kot geografija v celoti, na Kitajskem močno kompleksna veda. Ta kompleksnost se kaže tudi v fizično-geografski rajonizaciji Kitajske. Delijo jo na tri naravne enote, sedem regij in 33 podregij. Ta razdelitev je velikega praktičnega pomena za gospodarsko planiranje. Po potrebi delijo ozemlje še na manjše enote, kot je navedeno na primeru iz okolice Bejinga, kjer upoštevajo predvsem kakovost in izrabo zemljišča. Ta prispevek je opremljen s karto in je tudi za potrebe naše regionalne geografije zanimiv in uporaben.

Geomorfološko preučevanje obsega fluvialno geomorfologijo, preučevanje struktur in neotektonike, preučevanje krasa, puhličnih pokrajin, obalnih in podmorskih oblik, puščavske morfologije, ledeniških in obledeniških oblik, regionalno geomorfologijo z geomorfološkim kartiranjem ter preučevanje transporta sedimentov. Podobno so razčlenjena tudi druga poglavja. V okviru klimatologije je v ospredju preučevanje monsunov. Posebna veja je t. im. kmetijska geografija, ki je običajno ne najdemo med panogami geografije. Ukvarja se s kemizmom voda, atmosfere, prsti, poleg pa sta še biokemijska geografija in regionalna kemijska geografija. Prav ta veja fizične geografije kaže na širjenje kitajske geografije, kar je v nasprotju z našo, ki tu in tam izgublja kako področje dejavnosti. Tudi preučevanje napredovanja puščav ima izrazito praktični pomen.

V nasprotju s fizično je družbena geografija slabše razvita. Okoli 70% geografskih del, objavljenih po osvoboditvi (1949), je namreč iz fizične sfere in le 30% iz družbene. Ker ima Kitajska tako dolg in neprekinjen zgodovinski razvoj – prva »družbenogeografska« delo so že iz 5. stol. pr. n. št. – je v sklopu družbene geografije zelo pomembna historična geografija. Podobno kakor kemijska geografija pri fizični geografiji je tudi v okviru historične geografije neka kitajska posebnost, imenovana »yenge geografija«, ki preučuje spremembe administrativnih enot skozi zgodovino. Nekatere današnje province in dežele imajo svoj začetek že pred 2000 leti. Panoga yenge je sestavila že več atlasov, izdajala je svoje glasilo, ki pa je preraslo okvire yenge in se preimenovalo v »Kitajsko historično geografijo«. Podobno kakor v fizični geografiji imajo neposredni pomen za prakso tudi določene veje družbene geografije, predvsem gospodarska geografija. To se lepo vidi iz sintetskega prispevka Interdisciplinarni pregled naravnih virov Kitajske, ki vsebuje preglednico 32 interdisciplinarnih raziskav, opravljenih v zadnjih 30 letih. Posebni prispevki so posvečeni še svetovni geografiji, kartografiji ter kritičnemu pregledu pouka geografije na kitajskih univerzah.

Delo je zanimivo z več vidikov: seznanjati nas s kitajsko geografijo, ki je za nas bolj »španska vas«, še posebej nekatere panoge, npr. geografija yenge, obenem pa se ob

njeni razdelitvi, strukturi in obdelani snovi lahko zamislimo in primerjamo s stanjem v naši geografiji. Ni rečeno, da se ne bi mogli iz kitajskih izkušenj tudi česa naučiti. Če skozi kitajsko geografijo pogledamo na slovensko, se nam nudi drugačna slika, kot pa smo jo vajeni. Zbornik nudi tudi precej podroben pregled nad novejšimi kitajskimi geografskimi objavami, saj skupaj navaja 235 bibliografskih enot. Tudi to, da je delo v celoti v angleščini, je velika prednost.

Andrej Kranjc

Yuan Daoxian, Problems of environmental protection of karst area (Problematika varstva kraškega okolja). Str. 14, 10 fotografij, 12 skic, 11 referenc, Guilin, 1983

Avtor je sodelavec Inštituta za kraško geologijo v mestu Guilin, iz avton. pokr. Guangxi (Kitajska), in je ta članek, ki je izšel v separadni obliki, pripravil za srečanje »Degradacija in rehabilitacija občutljivih okolij: kraški svet in obrobja puščav«, ki je bilo v Detroitu (Michigan, ZDA).

Prispevkov s podobnimi naslovi je veliko, tudi pri nas, vendar pa ta izstopa predvsem iz dveh razlogov: ni le načelen in ne »teoretizira« (v slabem pomenu besede), ampak sloni na konkretnih primerih. Ti so s kitajskega krasa, ki je že sam po sebi precej drugačen od našega, predvsem pa so v njem drugačni poselitve, izraba tal in naravni viri.

V uvodu avtor najprej na kratko predstavi kitajski kras – 2 milij. km², razdeljen na tri glavne tipe: goli, pokriti in »pokopani« kras. Na golem krasu, ki ga je največ, je najhujša težava voda, predvsem oskrba z njo, a tudi poplave. Zato je glavna naloga varovanje voda pred onesnaževanjem, ki je tudi na Kitajskem že dobro »napredovalo«. Avtor navaja tovarno, ki je speljala odpadno vodo skozi prepokano kamnino v kraško podzemlje, da ne bi onesnaževala bližnje reke, s tem pa je onesnažila velik del kraškega vodonosnika. Kraški izvir nekaj kilometrov niže, ki je bil zajet za vodno oskrbo, je postal neuporaben, obenem pa je od Kraškega izvira dalje onesnažena tudi reka, ki so jo hoteli obvarovati.

Tudi v pokritem krasu je voda zelo pomembna, čeprav je zaradi debelih plasti nevezanih sedimentov njena zveza s površjem drugačna, kot v golem krasu. Ko gladina podzemeljske vode močno pade, sedimenti (predvsem glinice in razni tipi terrae rosae) razpokajo in se pojavljajo grezi. Leta 1963 je bila v pokrajini Guangxi zelo huda suša: pospešeno so črpali zaloge podzemeljske kraške vode, in da bi povečali dotok, so razpoke v kamnini širili s pomočjo eksplozij. To so sicer dosegli, a nad zajetjem se je izredno povečalo število grezov. Intenzivno površinsko grezanje sedimentov se nad vodonosnikom še vedno nadaljuje, tako da so morali eno vas že izseliti. Podobne težave povzročajo razpoke v površinski glinasti plasti. So do nekaj 100 m dolge, do 10 m globoke in do nekaj decimetrov široke. Pojavljajo se ob suši in so posledica padca gladine talne vode oziroma izsuševanja. Težava je predvsem v tem, da zaradi debeline glinaste plasti stavbe ne temeljijo v matični kamnini, ampak v glini. Pogosto so tudi stavbe same iz glinice in lahko si mislimo, kaj pomeni razpoka, ki se pojavi pod glinasto zgradbo.

Izkoriščanje rudnih bogastev je v zvezi z varstvom okolja poglavje zase. Na kitajskem krasu je precej rudnih ležišč, nahajališča so celo v kraških jamah (limonit, bauxit, pirit, fosforit, kasiterit, premog). V Guangxiju so številne jame s kapniki iz fosforita.

Kako varuje Kitajska občutljivo kraško okolje? Velik prispevek so dale sistematične hidrogeološke raziskave glavnih kraških ozemelj, kjer so s pomočjo različnih metod (speleologija, sledenje voda, geofizika) ugotovili preko 1000 podzemeljskih